

Alkoholistgenen och den genetiska determinismen

Ofta ser man i tidningarna rubriker som talar om att forskarna nu har hittat "alkoholistgenen", "cancerogenen" eller någon annan gen som orsakar psykopati eller andra "beteendestörningar". Uttalat eller underförstått är att vissa gener utgör den biologiska orsaken till en sjukdom eller ett destruktivt beteende.

Jag kan inte förstå hur man tänker. Jag vet inte heller om det är vetenskapsjournalisternas behov av att dramatisera och förenkla som är boven, eller om forskarsamhället verkligen använder ett så slappt språkbruk.

Vad jag förstår så ligger i allmänhet bakom en sådan notis att någon forskare lyckats påvisa en statistisk korrelation mellan beteende, till exempel alkoholism, och en viss kodsekvens i en DNA-kedja i individernas arvs massa. Ungefär som när man påstod att kjollängden i kvinnomodet förorsakade konjunktursvängningar. Eller om det var tvärtom. I varje fall upptäckte man en gång för länge sedan ett klart statistisk samband mellan de ekonomiska konjunktursvängnin-

garna och kvinnors kjollängd. För att man skall kunna påvisa ett orsaks samband brukar det dock i allmänhet krävas något mera.

Men om det nu är så att en viss gen förorsakar till exempel alkoholism så kan man fråga sig hur det låg till innan mänskligheten började använda alkohol. Gick vissa människor – bärarna av alkoholistgenen – omkring och var alkoholister redan då, utan att de visste om det. Rimligtvis måste det vara så, om alkoholistgenen, som det sägs, är orsaken till alkoholism. Fast det fanns ju ingen alkohol, så de kunde inte realisera sin alkoholism. Är detta ett rimligt språkbruk?

Eller tag homosexualitet som exempel. Det finns de som påstår att homosexualitet förorsakas av en gen eller genuppsättning. Hur har en sådan gen lyckats hänga kvar i den mänskliga arvs massan? De homosexuella har ju en naturlig tendens att inte vilja fortplanta sig, och måste därför ha fört sina gener vidare i betydligt mindre omfattning än den heterosexuella majoriteten.

Låt oss överge föreställningen om gener som orsak till det ena eller det andra. På sin höjd kan man säga att generna (DNA) är orsak till att proteinerna som skapas i cellerna får ett visst utseende. Det är till och med en överdrift att påstå att y-kromosomen är orsaken till att ett barn föds som pojke. Y-kromosomen är en faktor i orsakskedjan, men man kan inte hävda att den är ett tillräckligt, eller ens ett nödvändigt villkor för att ett barn skall bli en pojke. Det finns män med två x-kromosomer. Det finns kvinnor med en y-kromosom. För att manliga könskaraktiska, testiklar och penis, skall utvecklas, så krävs att vissa hormoner uppträder i fostrets inre miljö i vissa stadier av fosterutvecklingen. I normalfallet är y-kromosomen den indirekta orsaken till att dessa hormoner bildas, men produktionen kan förhindras av yttre faktorer. De nödvändiga hormonerna kan också skapas av andra orsaker. Inte ens en så trivial genetisk bestämmelse som ett barns kön är alltså entydigt förorsakat av det genetiska arvet, även här krävs att också miljön under

barnets utvecklingshistoria på rätt sätt samverkar med de ärftliga betingelserna.

När jag gick i skola fick vi lära oss att skilja på genotyp och fenotyp. Fenotypen var vad som realiserats och blivit verklighet i samspelet mellan genuppsättning – genotyp – och omgivning under individens hela utvecklingshistoria. Låt oss ständigt hålla den distinktionen i minnet. Låt oss liksom de gamla grekerna skilja mellan vad som är möjligt – potentialiteten – och det som realiserats i verkligheten – det aktuella. Generna tillhandahåller ett spektrum av möjligheter, inget mer.

Rabbe Kurtén

är skribent och IT-konsult i Stockholm
rabbe@isorropia.com